

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümü Hazırlık Sınıfı Flüt Eğitiminin Hedefler, Hedef Davranışlar, İçerik Yönünden İncelenmesi, Hazırlık Sınıfı Flüt Dersi İçin Bir Öğretim Programı Taslağının Hazırlanması

The Investigation Of Anatolian Fine Arts Lycées Preparation Classes From The Point View Of Aims, Good Behaviors And Content Of The Flute Courses And The Preparation Of A Curriculum Outline For Preparation Flute Classes.

Nezihe ŞENTÜRK

GÜGEF Müzik Öğretmenliği Programı

Aynur ATALAN SAMAN

Denizli Özyay Gönülüm Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi

ÖZET

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümlerindeki Hazırlık Flüt Dersi için hazırlanan ve uygulanan bir flüt öğretim programının olmadığı yapılan araştırmalar sonucunda anlaşılmıştır. Bu nedenle bu araştırma, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümü hazırlık sınıfında yer alan flüt eğitimi dersinin, çağdaş eğitim ve öğretim programına uygun olarak belirli bir plan ve program çerçevesinde gerçekleştirilmesi için, Hazırlık sınıfı flüt eğitimi dersleri hedefler, hedef davranışlar ve içerik yönünden incelenerek, bu sınıf için taslak bir flüt öğretim programı hazırlamak amacıyla yapılmıştır. Bu liselerdeki flüt eğitimcilerine, çağdaş eğitim ve öğretim programının öğeleri olan hedefler, hedef davranışlar ve içerik hakkındaki birikimlerini ortaya koymak amacıyla, anket uygulanarak bulgular ve sonuçları saptanmıştır. Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümü hazırlık sınıfı flüt eğitimi incelenmiş, durumlar saptanmış ve elde edilen sonuçlardan yararlanılarak, Hazırlık Sınıfı Flüt Dersi Taslak Öğretim Programı hazırlanmıştır.

ABSTRACT

It has been understood that there is no teaching programme in practice to be used in the flute preparation classes of the Anatolian Fine Arts Lycees (AFAL), after the researches. Because of this reason, this study aims to form an outline for the AFAL preparation class flute education as the aims, goal behaviors and content in the order to apply the flute education courses according to a modern education and training programme. In order to reveal the knowledge of the flute educators in these were about the aims, good behaviors and constant which are elements of modern education, a questionnaire was delivered and the results identified. The flute education preparation class in AFAL has been investigated, the conditions have been identified and by considering the data and teaching programme outline has been prepared for the preparation class flute course.

1-GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumunun açıklığa kavuşturulmasına yardımcı olacağı düşüncesiyle, eğitim kavramından yola çıkılarak sanat ve müzik eğitime değinilmiş, gençlik için sanat ve müzik eğitiminin gerekliliği ortaya konulmuştur. Daha sonra Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri (AGSL) kuruluş, Amaç ve Görevler yönünden incelenmiş AGSL müzik bölümlerindeki çalgı ve flüt eğitimi ortaya konmuştur. Araştırmaya destek olması amacıyla, eğitim ve öğretim programına, daha sonra müzik eğitim ve öğretim programlarına değinilerek, müzik eğitiminde program geliştirme süreci ele alınmıştır. Ardından AGSL 'ndeki müzik eğitimi programları ele alınmış, çalgı ve flüt eğitimi programları hakkında bilgi verilmiştir. Bu aşamalardan sonra araştırma ile ilgili problem, amaç, önem, sınırlılıklar, temel sayılılar belirtilmiş, araştırmaya özgü terimlerin tanımları yapılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin işlenmesi-çözümlemesi yer almaktadır.

2.1. Model

Bu araştırma, kaynak tarama ve anket yönteminden yararlanarak yapılmıştır. Tarama modeli uygulanarak, AGSL müzik bölümlerinin mevcut durumları saptanırken ayrıca, Türk Eğitim Sistemi içindeki yeri, önemi, oluşumu; Müzik Eğitimi içindeki yeri ve işlevi çeşitli kaynakların taranmasıyla gözden geçirilmiştir. AGSL Hazırlık Sınıfı Flüt Eğitiminin Hedef,

Hedef Davranışlar ve İçerik yönünden incelenmesinde ve flüt eğitimcilerinin çağdaş eğitim ve öğretim programı hakkındaki bilgilerinin ölçülmesinde anket yönteminden yararlanılmıştır.

2.2.Evren

Bu araştırmanın evreni flüt eğitimi yapılan AGSL Müzik Bölümleridir.

2.3.Örneklem

Araştırmada flüt eğitimi yapılmakta olan Ankara, Bursa, Isparta, Adana ve Trabzon AGSL 1997-1998 öğretim yılı itibariyle örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Çizelge 2.1.de örnekleme oluşturulan grubun sayısal dağılımı verilmektedir.

Çizelge 2.1. Örneklem oluşturan grubun sayısal dağılımı

Örneklem Grubu	Sayılar		% Giriş Oranı
	Esas Sayı	Örnekleme Giriş	
AGSL Müzik Bölümü Hazırlık Sınıfı Flüt Eğitimcileri	5	5	100

2.4.Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Ek 1’de verilen anket kullanılmıştır.

Taslak öğretim programının hazırlanmasında ise, Milli Eğitimle ilgili yasa, yönetmelik ve genelgeler temel alınarak, bu konudaki örnek çalışmalardan, kitaplardan, eğitim bilimlerinden ve flüt eğitimi alanında uzman kişilerden, uygulanan anket yoluyla elde edilen bulgulardan ve ayrıca araştırmacının branş ile ilgili deneyimlerinden yararlanılmıştır. Uygulanan ankette iki çeşit soru tipi kullanılmıştır.

a- Kişisel Bilgiler

b- Durum Saptama

Çizelge 2.2.de soruların dağılımı görülmektedir.

Çizelge 2.2. Anket sorularının dağılımı

Uygulanan Grup	Bölümlerdeki Soru Sayıları		Toplam
	Kişisel Bilgiler	Durum Saptama	

AGSL Müzik Bölümü Hazırlık Sınıfı Flüt Eğiticileri	6	28	34
--	---	----	----

Anketin hazırlık aşamasında ilgililerin görüş ve önerileri alınmış, bir grup üzerinde uygulanarak ön deneme yapılmıştır. Denemeye katılanların görüşleri ile anketin son şekli verilmiştir. Anketin baş tarafında genel bir açıklama yapılmış, anketi cevaplamaya ilişkin bilgi verilmiştir. 6 sorudan oluşan Kişisel Bilgiler kısmı hariç, ankette yer alan 28 sorudan hepsi çoktan seçmelidir.

Çizelge 2.3.de ankete yanıt verenlerin sayısal dağılımı görülmektedir.

Çizelge 2.3. Ankete yanıt verenlerin sayısal dağılımı.

Örneklem Grubu	Sayılar		% Dönüş Oranı
	Giden Anket	Dönen Anket	
AGSL Müzik Bölümü Hazırlık Sınıfı Flüt Eğiticileri	5	5	100

2.5.Verilerin İşlenmesi- Çözümlemesi

Anketteki verilerin işlenip değerlendirilmesinde frekans ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır. Hazırlık sınıfı flüt dersi için taslak öğretim programı oluşturmada yararlanılmak üzere çizelgelerin altına yorumları da yazılmıştır.

Hazırlık sınıfı flüt dersi için taslak öğretim programı oluşturulurken, verilerin toplanması bölümünde belirtilen kaynaklar ve uzman kişilerin görüşleri, AGSL hazırlık sınıfı flüt eğitimi açısından değerlendirilmiş, bu sınıf düzeyine uygun bir flüt öğretim programı oluşturulmuştur.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Çizelge 3.1. Yıllık ve Günlük Plan Çalışmalarını Hazırlamaya İlişkin Görüşlerin Dağılımı.

Seçenekler	f	%
Kullanılan Ders Kitaplarına Göre	1	20
Önceden Hazırlanan Planlara Göre	-	-
Edinilen Flüt Yaşantılarına Göre	1	20
Başka (Lütfen Belirtiniz)	3	60
Toplam	5	100

Eğiticilerin %60' ı edinilen flüt yaşantılarına ve kullandıkları flüt ders kitaplarına göre yıllık ve günlük plânları hazırladıklarını belirtmişlerdir. Dağılımdan hazırlık sınıfı flüt eğitimi için hazırlanan yıllık ve günlük planlarda farklılıkların olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Hazırlık sınıfı flüt öğrencisine kazandırılması gereken özellikler aşağıda sıralanmış ve çizelge 3.2.'de bulgulara yer verilmiştir.

I- Uzun ses çalışmaları yapabilme.

II- Doğru tutuş ve duruşa sahip olabilme

III- Flütün ses alanlarının (I-II-III) her birinden temiz ve parlak ses çıkarabilme.

IV- Diyafram nefesini geliştirecek egzersizler yapabilme.

V- Dil ve parmak uyumunu geliştirecek egzersizler yapabilme.

VI- Eser/etüdü tempo, nüans terim ve işaretlerine dikkat ederek çalabilme.

Çizelge 3.2. Hazırlık Sınıfı Flüt Öğrencisine Kazandırılması Gereken Özelliklerin Dağılımı

Seçenekler	f	%
I - III - IV - II - V - VI	-	-
II - I - VI - III - VI - V	4	80
II - I - IV - III - V - VI	-	-
Başka (Lütfen Belirtiniz)	1	20
Toplam	5	100

Eğiticilerin %80'i yukarıda sıralanan ve flüt öğrencisine kazandırılması gereken özellikleri önem derecesine göre aynı sıra ile sıralamışlardır. Dağılımında bu konuda eğiticiler arasında görüş ve uygulama birliğinin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.3. Hedef (Amaç) İfadesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	f	%
Doğru Tutuş ve Duruş	1	20
Ağızlıkla I. Oktav Sesi Çalışmasının Yapılması	-	-
Ağızlıkla I. Oktav Sesi Üfleyebilme	4	80
Ağızlıkla I. Oktav Sesi Üfleme	-	-
Toplam	5	100

Hedef ifadesi eğiticinin %80'i tarafından belirtilmiştir. Dağılımdan eğiticilerin çoğunluğunun hedef ifadesini bildiği şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.4. Devinişsel Alandaki Hedefe (Amaca) İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	f	%
Flütün yapısını Kavrayabilme	1	20
La Minör Tonunda Etüd Çalabilme	3	60
La Minör Tonunda Etüd Çalmaktan Hoşlanabilme	1	20
Başka (Lütfen Belirtiniz)	-	-
Toplam	5	100

Devinişsel alanda yazılmış olan bir hedefi Eğiticilerin %60'ı belirtmişlerdir. %20'si bilişsel alandaki hedefi, %20'si duyuşsal alandaki hedefi belirtmişlerdir. Dağılımda belirli bir alana yönelik hedefin eğiticilerin yarısından fazlası tarafından bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.5. Hedef Davranış İfadesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	f	%
------------	---	---

Doğru Tutuş ve Duruş	1	20
Flüt Parçalarının İşlevlerini Kavrayabilme	1	20
Ağızlığı Gövdeye Takma	2	40
Uzun Ses Çalışması Yapılması	1	20
Toplam	5	100

Eğiticilerin %40'ı hedef davranış ifadesini belirtmişlerdir. %20'si konu ifadesini, %20'si hedef ifadesini, %20'si ise eğitim durumu ifadesini belirtmişlerdir. Dağılımda hedef davranışların ifade edilmesinin çoğunluk eğitici tarafından yeterince bilinmediği şeklinde yorumlanabilir.

“Flütün mekanik yapısını oluşturan parçalarını birleştirip ayırabilme” hedefine ait bulunması istenilen hedef davranışlar aşağıda sıralanmış ve çizelge 3.6'da bulgulara yer verilmiştir.

- I- Flüt parçalarını birleştirmeyi söyleme/yazma.
- II - Ağızlığı gövdeye takma.
- III- Kuyruk kısmını gövdeye takma.
- IV- Flüt parçalarını birleştirip ayırma.
- V- Flüt parçalarını birleştirip ayırmaya istekli olma.

Çizelge 3.6. Devinişsel Bir Hedefin Hedef Davranışlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	F	%
II-III-IV	2	40
I-II-III-IV	1	20
I-II-III-IV-V	1	20
Başka (Lütfen Belirtiniz)	1	20
Toplam	5	100

Eğiticilerin %40'ı devinişsel bir hedefe ait hedef davranışları belirtmişlerdir. Dağılımdan eğiticilerin %60'nın belirli bir alana yönelik hedefin hedef davranışlarını yeterince belirleyemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.7. İçerik (Konu) İfadesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	F	%
Ağızlığı Gövdeye Takma	-	-
Doğru Tutuş ve Duruş	3	60
Flütü Oluşturan Parçaları Kavrayabilme	-	-
Ağızlıkla I. Oktav Sesi Üfleyebilme	2	40
Toplam	5	100

Eğiticilerin %60'ı içerik (konu) ifadesini belirtmişlerdir. %40'ı ise eğitim durumu ifadesini belirtmişlerdir. Dağılımdan eğiticilerin yarısından fazlasının içerik (konu) ifadesini bildiği şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.8. Kullanılan Ders Kitaplarının Dağılımı

Seçenekler	F	%
Köhler Etüd Kitapları	-	-
Gariboldi Etüd Kitapları	1	20
Marcel Mayse (Little Melodic Studies...)	-	-
Başka (Lütfen Belirtiniz)	4	80
Toplam	5	100

Eğiticilerin %80'i farklı ders kitapları kullanmaktadır. Bunlar Trower Wye (A Beginners Book For The Flute); Emil Prill, Köhler, Marcel, Mayse, çeşitli dizi egzersiz kitapları (Sterhanow, Reachard); Gariboldi, Rus Metod kitapları; A Tun A Day, Take Up The Flute. Dağılımdan hazırlık sınıfı flüt derslerinde birbirinden farklı ders kitapları kullanıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.9. Hazırlık I. Dönem Flüt Dersinde Çalışması Gereken Flüt Ses Alanlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	f	%
------------	---	---

Yarı Pes-Orta Alan Ses Bölgesi	3	60
Pes Ses (I. Oktav) Alan Bölgesi	-	-
Pes-Orta Ses (I.-II. Oktav) Alan Bölgesi	1	20
Başka (Lütfen Belirtiniz)	1	20
Toplam	5	100

Eğiticilerin %60'ı hazırlık I. Dönem sonunda flütün yarı pes-orta ses alan bölgesinde çalınması gerektiğini belirtmişlerdir. %20'si pes- orta ses alan bölgelerinin çalınmasını, %20'si ise en az 2,5 Oktav çalınması gerektiğini belirtmişlerdir. Dağılımda hazırlık I. Dönem sonunda flütte çalınması gereken ses alanları konusunda, eğiticiler arasında görüş farklılığı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.10. Hazırlık II. Dönem Flüt Dersinde Çalınması Gereken Flüt Ses Alanlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	f	%
I. Oktav (Pes Ses)	-	-
I. ve II. Oktav (Pes-Orta Sesler)	3	60
I.-II. ve III. Oktav (Pes-Orta-Tiz Sesler)	2	40
Başka (Lütfen Belirtiniz)	-	-
Toplam	5	100

Eğiticilerin %60'ı hazırlık II. Dönem sonunda flütün I. ve II. Oktav ses alan bölgelerinde çalınması gerektiğini belirtmişlerdir. %40'ı ise her üç oktavdaki seslerin çalınması gerektiğini belirtmişlerdir. Dağılımdan bu konuda eğiticiler arasında görüş farklılığı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.11. Hazırlık I. Dönem Sonunda Çalınması Gereken Dizilere İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	F	%
------------	---	---

Doğal, Tek Diyezli/Bemollü Majör Minör Diziler	2	40
İki Diyezli/Bemollü Majör Minör Diziler	1	20
Üç Diyezli/Bemollü Majör Minör Diziler	-	-
Başka (Lütfen Belirtiniz)	2	40
Toplam	5	100

Eğiticilerin %40'ı hazırlık I. Dönem sonunda flüt ile çalınması gereken dizilerin doğal, tek diyezli/bemollü majör minör diziler olduğunu belirtmişlerdir. %20'si İki diyezli/bemollü majör minör dizileri belirtmişlerdir. Ankete cevap verenlerden diğer %40'ı ise dizilere geçilmediğini ve sadece doğal majör minör dizilerin flütte çalınması gerektiğini belirtmişlerdir. Dağılımdan bu konuda eğiticiler arasında görüş farklılığı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çizelge 3.12. Hazırlık II Dönem Sonunda Flütte Çalınması Gereken Dizilere İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekle	f	%
Doğal Tek Diyezli/Bemollü Majör Minör Diziler	2	40
İki Diyezli/Bemollü Majör Minör Diziler	1	20
Üç Diyezli/Bemollü Majör Minör Diziler	1	20
Başka (Lütfen Belirtiniz)	1	20
Toplam	5	100

Çizelge 3.12'te görüldüğü üzere hazırlık II. dönem sonunda flütte çalınması gereken diziler eğiticiler tarafından belirtilmiştir. Eğiticilerden %20'si ise yukarıda belirtilenlerden farklı olarak dört diyezli/ bemollü majör minör dizilerin çalınması gerektiğini belirtmiştir. Dağılımda bu konuda eğiticiler arasında görüş farklılığı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

“Hazırlık sınıfı flüt öğrencisine verilmesi gereken teknikler” aşağıda sıralanmış, Çizelge 3.13'de bulgulara yer verilmiştir.

- I- Staccato
 II- Legato
 III- Tek Dil (Tu)
 IV- Çift Dil (Tu-Ku)
 V- Çift Dilde Üçleme (Tu-Ku-Tu)

Çizelge 3.13. Hazırlık Sınıfı Flüt Öğrencisine Verilmesi Gereken Tekniklere İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Seçenekler	F	%
III-II-I-VI-V 1	1	20
III-I-II-IV-V	-	-
III-IV-II-I-V	-	-
Başka (Lütfen Belirtiniz)	4	80
Toplam	5	100

Eğiticilerin %80'i hazırlık sınıfı flüt öğrencisine verilmesi gereken teknikleri birbirinden farklı şekilde sıralandırarak belirtmişlerdir. Örneğin; Staccato, Legato, Tek Dil; Tek Dil, Staccato, Legato; Legato, Tek Dil, Staccato, Çift Dil, Çift Dilde Üçleme; Tek Dil, Çift Dil, Legato. Dağılımdan flüt öğrencisine verilen tekniklerin veriliş sırasında, flüt eğiticileri arasında farklılıkların olduğu şeklinde yorumlanabilir.

7. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Sonuçlar;

1 - AGSL Müzik bölümlerinde hazırlık sınıfı flüt dersi için hazırlanan ve uygulanan bir flüt eğitim ve öğretim programı bulunmamaktadır.

2 - Yıllık ve günlük plânların branş ile ilgili deneyimlerden ve kullanılan ders kitaplarından yararlanılarak hazırlanmasından dolayı, AGSL' nde farklı düzeylerde flüt eğitimi verilmektedir.

3 - AGSL yönetmeliğinde haftada 1 saat olan flüt dersi, flüt eğiticileri tarafından yetersiz bulunmaktadır.

4 - Hazırlık sınıfı flüt öğrencisine kazandırılmak istenilen özelliklerin sıralanması hakkında, eğiticilerin görüşleri arasında birlik olduğu görülmüştür.

5 - Eğiticilerin çağdaş öğretim programının ögesi olan hedef ve ifadesi hakkında bilgi birikimlerinin olduğu görülmüştür. Yapılan flüt derslerindeki hedeflerin yönelik olduğu alanlar hakkında görüş farklılıklarının olduğu görülmektedir. Bunun da nedeninin, çağdaş eğitim ve öğretim programı hakkında gerekli teknik bilginin eksik olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

6 - Hedef davranışların ifade ediliş ve nitelikleri hakkında eğiticilerin bilgi birikimlerinin olduğu görülmüştür. Fakat, belirli bir alana yönelik hedefin, hedef davranışlarının bulunmasında eğiticiler arasında farklılıklar olduğu görülmekte, bunun da nedeninin çağdaş eğitim ve öğretim programı hakkında gerekli teknik bilgilerin eksik olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

7 - Eğiticilerin çağdaş öğretim programının ögesi olan içerik (konu) hakkında ifade ediliş bakımından yeterli bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Fakat kullanılan ders kitaplarının farklı olmasından ve konuların seçimi ve uygulanması ders kitaplarına yönelik olmasından dolayı;

a - Hazırlık flüt öğrencisinin çalması gereken oktav seslerinde,

b - Hazırlık flüt öğrencisinin çalması gereken dizilerde,

c - Hazırlık flüt öğrencisine verilen eserlerde,

d - Hazırlık flüt öğrencisine verilmesi gereken tekniklerde,

e - Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı flüt öğrencilerine verilen flüt eğitiminde farklılıkların olduğu görülmektedir.

Öneriler;

1 - AGSL müzik bölümlerindeki flüt eğiticilerine çağdaş eğitim ve öğretim programı hakkında MEB tarafından hizmet içi eğitim kursları düzenlenmelidir.

- 2 - Yüksek öğretimin yüksek lisans ve doktora derslerinde olduğu gibi, lisans derslerinde de çağdaş eğitim ve öğretim programı ile ilgili dersler olmalıdır.
- 3 - AGSL de yer alan program geliştirme kurullarında, program geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmeli ve branş Eğiticileri bu kurullarda etkin hale getirilerek, öğretim programı hazırlama, uygulama, geliştirme ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- 4 - Ülkemizdeki AGSL program geliştirme kurulları yılın belirli günlerinde bir araya gelerek AGSL öğretim programı konusunda liseler arasında etkileşim sağlanmalıdır.
- 5 - Hazırlanan flüt öğretim programı AGSL program geliştirme kurulu ve MEB müfettişleri tarafından incelenerek, Hazırlık sınıfı flüt dersi için uygulamaya konulmalıdır.
- 6 - Lise 1-2-3. Sınıf flüt derslerine ilişkin flüt öğretim programları yapılmalıdır.
- 7 - Hazırlanan flüt öğretim programı flüt öğretmenlerinin öğretim etkinliklerinin daha bilimsel olarak gerçekleştirilmesine katkı getirebilir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, R., 1995, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümlerinin Eğitim Programları Sorunları, AGSL Problemleri Semineri Bildirisi, U. Ü. Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü Matbaası, s 27, Bursa.
- Anılanmert, B., 1985, Gençliğin Sanat Eğitimi, 5. İstanbul Sanat Bayramı M.S.Ü. Sanat ve Gençlik Sempozyumu Bildirisi, M.S.Ü. Matbaası, s 41, 48, İstanbul.
- Bozkaya, İ., 1997, AGSL Müzik Bölümleri Sanat Eğitim Danışma ve Program Geliştirme Kurumlarının İşlevleri, Bildiriler, Mavi Nota, Kozan Ofset Matbaacılık, Sayı 25, s 11, 12, Ankara.
- Çilden, Ş., 1994, Çalgı Eğitim İlkeleri, Yayınlanmamış Ders Notları, s 1, Ankara.
- Çalışır, F., **Müzik Dili Sözlüğü**, Yeni Dağarcık Yayınları, Ankara.
- Erden, M., 1995, **Eğitim Programları Değerlendirme**, Pegen Personel Eğitim Merkezi Yayını Medya Ajans Şafak Matbaası, s 9, 10, Ankara.
- Ertürk, S., 1994, **Eğitimde Program Geliştirme**, Meteksan Matbaacılık, s 12, 24, Ankara.
- Ersoy, A., 1985, Gençliğin Sanat Eğitimi, 5. İstanbul Sanat Bayramı M.S.Ü Sanat ve Gençlik Sempozyumu Bildirisi, M.S.Ü. Matbaası, s 57, 58, İstanbul.
- Günay, E., 1995, AGSL Müzik Bölümlerinin Eğitim Programları Sorunları, AGSL Problemleri Semineri Bildirisi, U.Ü. Eğitim Fakültesi Matbaası, s 31, 32, Bursa.

- Hacat, E., 1996, Silahlı Kuvvetler Mızıka Astsubay Hazırlama Okulunda Uygulanan Flüt Eğitimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İlik, A.,A., 1990, Flüt Eğitimi, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Çalışması, s 11, 16, 18, 19, 20, 24, 26, 29, Ankara.
- İnceer, B., 1985, Gençliğin Sanat Eğitimi, 5. İstanbul Sanat Bayramı M.S.Ü. Sanat ve Gençlik Sempozyumu Bildirisi, M.S.Ü. Matbaası, s 31,33, İstanbul.
- M.E.B., 1993, 21613 M.E.B. Resmi Gazete, M.E. Basımevi, Ankara.
- M.E.B., 1993, 2386 M.E.B. Tebliğler Dergisi, M.E. Basımevi, Ankara.
- M.E.B., 1994, İlköğretim Müzik Müfredat Programı, M.E. Basımevi, Ankara.
- M.E.B., 1995, Milli Eğitim Temel Kanunu, M.E. Basımevi, Ankara.
- Müzik Ansiklopedisi, 1985, **Müzik Ansiklopedisi**, Sanem Matbaası, Cilt 2, s 511, 512, Ankara.
- Özçelik, D., A., 1981, **Okullarda Ölçme ve Değerlendirme**, Ü.S.Y.M. Eğitim Yayınları: 3, Meteksan Lim. Şir. , s , Ankara.
- San, İ., 1985, Gençliğin Sanat Eğitimi, 5. İstanbul Sanat Bayramı M.S.Ü.Sanat ve Gençlik Sempozyumu Bildirisi, M.S.Ü. Matbaası, s 34, 35, İstanbul.
- Sun, M., 1969, **Türkiye'nin Kültür-Müzik-Tiyatro Sorunları**, Ajans Türk Matbaacılık Sanayii, s 14, 15, Ankara.
- Sönmez, V., 1986, **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, Yargı Yayınları Olgaç Matbaası, s 84, Ankara.
- 1991, **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, Adım Yayıncılık Ltd. Şti. Şafak Matbaası, s 341, Ankara.
- 1994, **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, Anı Yayıncılık, San. Tic. Ltd. Şti., s 84, Ankara.
- Şatana, G., 1997, Flüt Eğitiminde Majör ve Minör Gamların Çalıştırılmasındaki Teknik Sorunların Çözümü ve Geliştirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s 6, 7, 8,9, 10, 13, Ankara.
- Uçan, A., 1982, Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü Müzik Alanı 1. Yıl Yetiştirilmesinin (Programının) Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s 152, 153, 154, 155, Ankara.

- 1984, Eğitimde Program Geliştirme, Yayınlanmamış Ders Notları, s 1, 5, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 22, 23, 25, 26, 27, Ankara
- 1985, Gençliğin Sanat Eğitimi, 5. İstanbul Sanat Bayramı M.S.Ü.Sanat ve Gençlik Sempozyumu Bildirisi, M.S.Ü Matbaası, s 50, 51,54, 55, 57, İstanbul.
- 1994, **Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler- Yaklaşımlar**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları Kurtuluş Matbaası, s 12, 16, 25, 31,35, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, Ankara.
- 1995, AGSL Müzik Bölümlerinin Eğitim Programları Sorunları, AGSL Problemleri Semineri, U.Ü. Eğitim Fakültesi Matbaası, s 103, 138, Bursa.
- 1996, **İnsan ve Müzik, İnsan ve Sanat Eğitimi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları ALF Matbaası, s 15, 16, 31, 58, 138, 169, 174, 175, 187, Ankara.
- 1997, Yirmi Birinci Yüzyıl Eşiğindeki Türkiye’de AGSL Müzik Bölümleri: Genel Durum-Sorunlar-Çözümler, Bildirisi, **Mavi Nota**, Kozan Ofset Matbaacılık, Sayı 25, s 17, 25, Ankara.
- Variş, F., 1996, **Eğitim Programı Geliştirme Teori Teknikler**, s 16, Ankara.
- Yıldız, N., 1986, Müzik Öğretmeni Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarında Uygulanmakta Olan Keman Öğretim Programlarının İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s 3, Ankara.
- Yurga, C., 1993, Müzik Türlerinin Eğitimdeki Yeri, 1. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, K.T.Ü. Fatih Eğitim Fakültesi, Matbaası, s 8, Trabzon.